

Θεοδόσης Νικολαΐδης

Σκέψεις για την έννοια της ταυτότητας

Έχω οργανώσει την εισήγησή μου σε δύο μεγάλα μέρη. Στο πρώτο, πού είναι και το πιο σύντομο, θα επαναλάβω λίγο πολύ γνωστά πράγματα της φουκωϊκής θεματολογίας για το *universel*, το φυσικό αντικείμενο και τον έντεϋθεν εϋθραυστο χαρακτήρα των ποικίλων ταυτοτήτων.

Στο δεύτερο, πού είναι και εκτενέστερο, θα προσπαθήσω να εξηγήσω πώς η φουκωϊκή θεματική με βοήθησε, σε μία μελέτη της θρησκευτικής ιστορίας της Κέρκυρας, να ξεφύγω από μία αντίληψη περί σκληρών ταυτοτήτων και να μπορέσω να δώ μια πολυπλοκότητα πού, χωρίς αυτό, θα έμενε, για μένα τουλάχιστον, άορατη.

I.

Συνοψίζοντας το σχόλιο του Πώλ Βέν (Paul Veyne) στο περίφημο *Foucault révolutionnaire l'histoire* (Ο Φουκώ φέρνει επανάσταση στην ιστοριογραφία), θα έλεγα ότι ένα από τα πιο σημαντικά πράγματα πού μαθαίνει ο ιστορικός από το έργο του φιλοσόφου πού μας απασχολεί είναι πώς δεν υπάρχουν «φυσικά αντικείμενα» αλλά μόνο διαδικασίες πού παράγουν μικρά, ακανόνιστου σχήματος, χρονολογημένα, με ήμερομηνία δηλαδή παραγωγής και λήξης, «σπάνια», όπως θα έλεγε ο Βέν, μπιμπελό. Μαθαίνει δηλαδή να ψάχνει για αντικειμενοποιήσεις και όχι για τα μεγάλα «φυσικά αντικείμενα».

Ο Βέν —ο οποίος, αν δεν απατώμαι, έγραψε το δοκίμιο τή χρονιά πού ο Φουκώ έκανε το μάθημα *Sécurité, territoire, population* (Άσφάλεια, έδαφος, πληθυσμός)— χρησιμοποιεί το παράδειγμα της πολιτικής εξουσίας, πού τον βοηθά να μάς εξηγήσει πόσο απατώμεθα αν νομίζουμε ότι η πολιτική εξουσία κάνει πάντα περίπου το ίδιο πράγμα, και ότι το μόνο πού αλλάζει είναι τα πρόσωπα πού την ασκούν ή τα όρια της

νομιμότητας. Ο Βέν λέει πώς τα πράγματα δεν είναι καθόλου έτσι μιλώντας για την αρχαία Ρώμη και υπερβαίνοντας την παραδεδομένη διάκριση δημοκρατικής και αυτοκρατορικής περιόδου, λέει ότι η πολιτική εξουσία άλλοτε αντιμετωπίζει τους κυβερνώμενους όπως ο ποιμένας τα πρόβατα πού πρέπει να τα οδηγήσει κάπου —στά χειμαδιά ή στην πεδιάδα— χωρίς να χάσει κανένα στο δρόμο, και άλλοτε πάλι σαν μικρά παιδιά. Ο ίδιος ο Φουκώ, στο μάθημα εκείνης της χρονιάς, χρονολογεί τή γέννηση της πρακτικής του κυβερνών ως κύρια δραστηριότητα της πολιτικής εξουσίας στον 17ο αιώνα και την αντιδιαστέλλει κυρίως με τή μορφή του βασιλέα-δικαστή του Μεσαίωνα.

Δεν υπάρχει λοιπόν ένα «φυσικό αντικείμενο» πού λέγεται πολιτική Έξουσία με κεφαλαίο «Ε» αλλά εξειδικευμένες, χρονολογημένες, ιδιόμορφες κάθε φορά πρακτικές της εξουσίας. Κατά μείζονα λόγο, δεν υπάρχουν ταυτότητες, μόνιμα δηλαδή και «φυσικά» τρόπον τινά κατηγορήματα των υποκειμένων, εάν τουλάχιστον δεχθούμε ότι υποκείμενα και αντικείμενα παράγονται από τις πρακτικές μίας τοπικής πάντα εξουσίας και μίας γνώσης. Έδω οι ιστορικοί μάλλον μπερδεύτηκαν στην αρχή και κάποιοι έξ αυτών τουλάχιστον, ειδικά εκείνοι πού ασχολήθηκαν με το φύλο (gender), τους έμφυλους ρόλους, άρχισαν να μιλάνε για τις ταυτότητες σαν να ήταν το ακριβώς αντίθετο εκείνου πού είχε υπ' όψιν του ο Φουκώ, σαν δηλαδή η «γυναικεία ταυτότητα» λ.χ. να ήταν ένα δεδομένο της φύσης και όχι ένα προϊόν της ιστορίας. Μου φαίνεται ωστόσο ότι πλέον η παρεξήγηση έχει σήμερα πιά άρθει και σε δύο τουλάχιστον τομείς, τις σπουδές φύλου (gender studies) και τις μελέτες για τον έθνικισμό, όταν μιλάμε για ταυτότητες, μιλάμε για κάτι παροδικό και όχι για κάτι μόνιμο, αναλλοίωτο, εκτός ιστορίας.

Θά προσπαθήσω να σās εξηγήσω σήμερα πώς βοήθησε έμένα η «εργαλειοθήκη» του Φουκώ όχι σε αυτά πού έγραψα για τον έθνικισμό —δέν θέλω να πω ότι δέν με βοήθησε και εκεί— απλώς δέν είναι αυτό για το οποίο θά μιλήσω— αλλά σε πιο πρόσφατες δουλειές στο πεδίο της θρησκευτικής ιστορίας.

II.

Έδω και καιρό έρευνώ το ζήτημα της λατρείας του αγίου Σπυρίδωνα στην Κέρκυρα. Μέ ενδιαφέρει να μάθω ποιός εισήγαγε τή λατρεία, ποιός ήταν ο έμπρεσάριος του αγίου, τί ύφος είχε ο έορτασμός του, μέ

Ο Θεοδόσης Νικολαΐδης γεννήθηκε τό 1957 στον Πειραιά. Τελευταίο βιβλίο του: *Εϊδωλα του Μακιαβέλλι. Η πολεμική γύρω από τον «μακιαβελλισμό» στη Γαλλία μεταξύ 1572 και 1643* (Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» 2003).

ποιά νοήματα είχε φορτωθεί. Θά σᾶς μιλήσω γι' αυτό τό τελευταῖο ζήτημα, τά νοήματα πού μεταφέρονταν μέ ὄχημα τόν ἅγιο. Ἡ κρατούσα ἄποψη στήν περιορισμένη βιβλιογραφία πού ὑπάρχει γιά τό θέμα εἶναι πώς ὁ ἅγιος Σπυρίδωνας ἦταν τό Ὁρθόδοξο ἰσοδύναμο τοῦ ἁγίου Μάρκου, τό σύμβολο δηλαδή γύρω ἀπό τό ὁποῖο συσπειρώθηκαν οἱ Ὁρθόδοξοι τῆς Κέρκυρας· μάλιστα ἡ ἄποψη αὐτή γενικεύεται ἀπό ὀρισμένους γιά νά ἐρμηνευθεῖ κατά τόν ἴδιο τρόπο καί ἡ λατρεία τῶν ἄλλων δύο μεγάλων ἁγίων τῶν Ἰονίων νησιῶν, δηλαδή τοῦ ἁγίου Γερασίμου Νοταρᾶ καί τοῦ ἁγίου Διονυσίου Σιγούρου. Νομίζω ὅτι ἡ ἄποψη αὐτή δέν ἐπιβεβαιώνεται ἀπό τά τεκμήρια, τουλάχιστον ἀπό ἐκεῖνα ὡς τό τέλος τοῦ 18ου αἰώνα. Θά ἐπιχειρήσω νά σᾶς δεῖξω τί ἐννοῶ μέσα ἀπό ἓνα παράδειγμα γιά τό ὁποῖο ἔγραψα πρό καιροῦ ἓνα ἄρθρο, δηλαδή τίς δύο πολιορκίες τοῦ νησιοῦ πού γνώρισε ἡ Κέρκυρα τόν 18ο αἰώνα, α) ἐκείνη τοῦ 1716 ἀπό τούς Τούρκους καί β) αὐτή τοῦ 1798-1799, ἀπό τούς Τούρκους καί πάλι συνεπικουρούμενους αὐτή τή φορά ἀπό τούς Ρώσους τοῦ —ἐπίσης ἁγίου— ναυάρχου Οὐσακόφ.

II.1

Τήν πρώτη φορά ὁ ἅγιος πολεμᾷ ἐναντίον τῶν πολιορκητῶν, τή δεύτερη φορά ὅμως τούς βοηθᾷ! Τούς στέλνει σινιάλα ἀπό τό καμπαναριό του, κάνει παρακλήσεις γιά τή νίκη τους καί ὅταν τελικά ἐκεῖνοι νικοῦν καί μπαίνουν στήν πόλη, τό πρῶτο πράγμα πού κάνει ὁ Οὐσακόφ εἶναι νά πάει στό ναό του καί νά τόν εὐχαριστήσῃ.

Τό νά μιλούσαμε γιά ὀπορτουισμό τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνα δέν θά μᾶς πῆγαινε πολύ μακριά. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τήν ἄλλη «εὐκολη» τρόπον τινά ἐξήγηση, ὅτι δηλαδή στήν πολιορκία τοῦ 1798-1799 τήν πόλη τήν ὑπερασπίζονταν οἱ «ἄθεοι» Γάλλοι πράγμα πού δικαιολογεῖ τή συμμαχία του μέ τούς «ἀπίστους» πού εἶχε πολεμήσει τό 1717. Καί λέω ὅτι ἡ παρουσία τῶν Γάλλων, μολονότι τήν ἐπικαλοῦνται ὀρισμένα κείμενα, δέν ἀρκεῖ γιά νά ἐξηγήσει τήν κατάσταση διότι ὑπάρχουν ἄλλα κείμενα πού δίνουν διαφορετικές διαστάσεις καί πρέπει νά ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν γιά τή συνολική ἀποτίμησή.

Ἄς ἀρχίσουμε λοιπόν ἀπό τήν πολιορκία τοῦ 1716, γιά νά δοῦμε ἄν ὁ ἅγιος χρησίμεψε τότε ὡς τό καταφύγιο τῶν «Ὁρθόδοξων». Εἶναι προφανές ὅτι τά πράγματα δέν εἶναι ἔτσι, γιατί αὐτοί πού ἀποδίδουν στόν ἅγιο τή σωτηρία τῆς πόλης εἶναι οἱ βενετικές ἀρχές· ἡ Σύγκλη-

τος ἡ ἴδια θά στείλει, ὡς δεῖγμα εὐγνωμοσύνης, ἓνα μεγάλο ἀσημένιο καντήλι γιά τό ναό, ἐνῶ ἓνα ἄλλο καντήλι θά ἀφιερῶσει ἐκ μέρους τοῦ στόλου ὁ γενικός προβλεπτής θαλάσσης Ἀνδρέας Πιζάνι — πρόσωπο πού θά μᾶς ἀπασχολήσει στή συνέχεια. Ὁ ἴδιος ὁ Πιζάνι ἐξᾴλλου εἶναι αὐτός πού παίρνει τήν πρωτοβουλία νά προτείνει στό συμβούλιο τῆς πόλης τήν καθιέρωση ἐτήσιας λιτανείας τήν ἐπέτειο τῆς ἀποχώρησης τῶν Τούρκων δηλαδή τήν 11η Αὐγούστου, πράγμα πού ἔγινε φυσικά ἀποδεκτό. Τέλος, κείμενα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μιλοῦν γιά τήν Κέρκυρα ὡς *antemurale della Cristianità*, προπύργιο τῆς χριστιανοσύνης, καί ἀποδίδουν στήν πολεμική προσπάθεια τῶν Βενετῶν, τῶν Κερκυραίων, τῶν μισθοφόρων καί τῶν συμμάχων τους χαρακτηριστικά «σταυροφορίας» ἐναντίον τῶν Ὁθωμανῶν.

Μέ κανένα τρόπο λοιπόν δέν εἶναι ὁ ἅγιος σύμβολο τῶν Ὁρθόδοξων· ἀντιθέτως εἶναι σύμβολο πού ἔχει οἰκειοποιηθεῖ ἡ βενετική ἐξουσία — καί μάλιστα αὐτό ἔχει γίνει ἀπό τόν προηγούμενο αἰώνα ὅταν θεσπίστηκαν οἱ ἐτήσιες λιτανεῖες γιά τή σωτηρία τῆς πόλης ἀπό δύο ἐπιδημίες πανούκλας. Δέν ἐπιτρέπει ὁ χρόνος νά μιλήσουμε γι' αὐτό οὔτε καί ἔχει σημασία γιά τό ἐπιχειρήματά μου νά προσπαθῆσω νά ἐξηγήσω γιατί ἡ βενετική ἐξουσία εἶχε ἀνάγκη τόν ἅγιο Σπυρίδωνα. Ἀρκεῖ νά καταλάβουμε ὅτι ὁ ἅγιος δέν εἶναι Ὁρθόδοξο σύμβολο ἀλλά πολιτικό σύμβολο τῆς Βενετίας.

Ὁγδόντα χρόνια μετά ὡστόσο τά πράγματα εἶναι διαφορετικά. Τό 1787 οἱ Γάλλοι ἐκδιώκουν τούς Βενετούς ἀπό τήν Κέρκυρα καί —ἡ λεπτομέρεια εἶναι σημαντική— λίγους μῆνες ἀργότερα ἐξορίζουν τόν ἐπίσκοπο ὁ ὁποῖος, ἀπό τήν ἐποχή τῶν Ἀνδραγαθῶν, ἦταν «Λατίνος». Λίγους μῆνες μετά, τόν Φεβρουάριο τοῦ 1789, ὅταν οἱ Ρωσοτοῦρκοι κατακτοῦν μέ τή σειρά τους τό νησί, μιά ἀπό τίς πρῶτες δουλειές τοῦ Οὐσακόφ εἶναι νά φροντίσει νά ἀνέβει στόν χηρεύοντα ἐπισκοπικό θρόνο ἓνας ἐκπρόσωπος τοῦ «ἐλληνικοῦ ριτοῦ». Ἡ προτίμησή του στρέφεται στόν Χριστόδουλο Βούλγαρη, μέλος τῆς πατρωνικῆς οἰκογένειας τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνα καί συντάκτη τοῦ *Diario* τῆς πολιορκίας, τό ὁποῖο εἶναι βασική πηγή γιά νά καταλάβουμε ὅτι κύριοι ὑποστηρικτές τῶν Ρώσων κατά τή διάρκεια τῆς πολιορκίας ἦταν οἱ οἰκογένειες Βούλγαρη καί Καποδίστρια, πού ἔκτοτε συμμαχῆσαν μέ τήν αὐλή τῆς Μόσχας καί γόνιοι τους σταδιοδρόμησαν στή διπλωματική ὑπηρεσία τοῦ Τσάρου. Ὁ Χριστόδουλος Βούλγαρης ὄντως ἐξελέγη ἐπίσκοπος ἀλλά ἓνα ἀπίστευτο ἱμπρόλιο στό ὁποῖο ἐνεπλάκη ἡ Κωνσταντινούπολη καί ἡ

μητρόπολη Ἰωαννίνων ὁδήγησε τελικά στήν ἀκύρωση τῆς ἐκλογῆς καί τήν ἀντικατάστασή του ἀπό τόν ἐπίσκοπο Ἰωαννίνων — ἀπό μέλος πάντως τοῦ «ἐλληνικοῦ» κλήρου.

Πρῶτο προσωρινό συμπέρασμα: ἡ ἀλλαγή τῆς στάσης τοῦ ἁγίου καί τῶν ἱμπεριαρίων του ἐξηγεῖται κυρίως μέ βάση τίς βλέψεις στόν χηρεύοντα ἐπισκοπικό θρόνο τῶν οἰκογενειῶν πού συνδέονται μαζί του μέσα σέ ἓνα περιβάλλον πολύ διαφορετικό ἀπό ἐκεῖνο τοῦ 1716, ἀφοῦ τώρα ἡ Βενετία ἔχει σβήσει ὡς δύναμη τῆς Μεσογείου, ἐνῶ ἔχει ἐδραιωθεῖ ὡς μεσογειακή δύναμη μέ ρόλο στά κερκυραϊκά πράγματα ἡ «Ὀρθόδοξη» Ρωσία.

II.2

Πᾶμε ἀκόμη δύο χρόνια παρακάτω· τό 1801 δημοσιεύεται στή Λειψία ἓνα περίεργο κείμενο μέ τίτλο *Οὐρανοῦ κρίσις ἧτοι θαῦμα φρικτόν καί ἐξαισίον τοῦ θαυματουργικωτάτου θείου Σπυριδωνος δι' οὗ τὰς βουλὰς τῶν παρανόμων Παπιστῶν ἐματαιώσε, μή συγχωρήσας αὐτοῖς νά ἐγείρουν Ἀλτάριον ἧτοι θυσιαστήριον, μέσα εἰς τόν ἐν τῇ Κερκύρα ἅγιόν του Ναόν*. Περί τίνος πρόκειται; Τόν Νοέμβριο τοῦ 1718 ἔγινε ἔκρηξη στήν μπαρουταποθήκη τοῦ φρουρίου τῆς Κέρκυρας καί ἀπό τήν ἔκρηξη σκοτώθηκε ὁ Ἀνδρέας Πιζάνι, γιά τόν ὁποῖο ἔχουμε ἤδη μιλῆσει. Τό ἐπίσῳδιο αὐτό δίνει τήν ἀφορμή στόν συντάκτη τοῦ κειμένου πού μᾶς ἀπασχολεῖ, πού δέν εἶναι ἄλλος ἀπό τόν Ἀθανάσιο Πάριο, νά ἐπανερμηνεύσει ὄχι μόνο τίς πράξεις ἐνός ἀπό τούς ἥρωες τοῦ 1716 ἀλλά ὁλόκληρο τό θρησκευτικό παρελθόν τῆς πόλης. Ὁ Πιζάνι, λέει ὁ Πάριος, δέν εἶχε ἀρκεστεῖ στήν προσφορά τοῦ ἀσημένιου καντηλιοῦ ἀλλά ἤθελε νά φτιάξει καθολικό ἀλτάρι μέσα στό ναό τοῦ ἁγίου Σπυριδῶνα. Ὁ ἅγιος τόν εἰδοποίησε πολλές φορές νά παραιτηθεῖ ἀπό τό σχέδιό του ἐμφανιζόμενος στόν ὕπνο του· ὁ Πιζάνι μίλησε γι' αὐτό στόν πνευματικό του, ἱερέα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας φυσικά, ὁ ὁποῖος ὅμως τοῦ συνέστησε νά μή δίνει σημασία σέ τέτοια ὁράματα καί νά ἐπιμείνει. Βλέποντας λοιπόν ὁ ἅγιος ὅτι ὁ Πιζάνι εἶναι «ἀσυμμόρφωτος» φρόντισε νά τόν βγάλει ἀπό τή μέση, μαζί βεβαίως μέ τόν ἀπαίσιο πνευματικό του.

Αὐτή ἡ διήγηση γίνεται ἀφορμή γιά μιά ἐπίθεση στή Ρωμαϊκή Ἐκκλησία, πού τώρα πιά ἐκδηλώνεται στό ἐπίπεδο τοῦ δόγματος. Καθώς οἱ ἅγιοι εἶναι πολυλειτουργικά σύμβολα, ὁ Πάριος ἀπό τό βίο τοῦ ἁγίου Σπυριδῶνα ἐπιλέγει τό ἐπίσῳδιο τῆς συμμετοχῆς του στήν

Ἀ Οἰκουμενική Σύνοδο καί τή διδασκαλία του περί Τριαδικοῦ Θεοῦ γιά νά δεῖξει ὅτι οἱ Καθολικοί εἶναι «κακόδοξοι». Μέ ἄλλα λόγια, διαφορές μεταξύ Γραικῶν καί Λατίνων, πού ὡς τώρα ἦταν ἀντιληπτές στό ἐπίπεδο τῆς γλώσσας καί τῆς τελετουργίας, τώρα, σέ ἓνα κείμενο πού ἀπευθύνεται ὄχι στούς θεολόγους ἀλλά στό εὐρύ κοινό, ἀνάγονται σέ μιά σειρά δογματικῶν θεμάτων μέ ἀποτέλεσμα νά δίνουν στή διαφορά καινούργια ποιότητα. Μαζί μέ αὐτά βέβαια καί μιά ὁλόκληρη σειρά πρωτοφανῶν ρητορευμάτων γιά τήν ἐπιθετικότητα, τήν ἀρπακτικότητα τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας στήν Κέρκυρα, τίς «διώξεις» πού ὑποτίθεται πώς εἶχε ὑποστεῖ ὁ ἐλληνικός κλήρος κ.λπ.

Δέν θέλω νά σᾶς κουράσω μέ τίς λεπτομέρειες καί γι' αὐτό ὁλοκληρώνω τό ἐπιχείρημα μέ τό ὀριστικό συμπέρασμα: στήν Κέρκυρα τουλάχιστον, ἡ θρησκευτική ταυτότητα τοῦ Ὀρθόδοξου φτιάχτηκε ἐκεῖνα τά χρόνια τῆς ρωσικῆς παρουσίας, μέ ἀφορμή τήν κατάληψη τοῦ θρόνου ἀπό τόν ἐλληνικό κλῆρο καί μέσα ἀπό κείμενα σάν αὐτό τοῦ Πάριου, πού ξανάγραψαν μέ νέους ὅρους τή θρησκευτική ἱστορία τοῦ νησιοῦ. Χρειάζεται ὅμως νά ἔχει μελετήσει κανεῖς ἱστορικούς σάν τόν Φουκώ καί τόν Πῶλ Βέν γιά νά μπορέσει νά καταλάβει ὅτι αὐτό πού παρουσιάζεται σήμερα σάν ἀρχαία θρησκευτική ταυτότητα μπορεῖ νά εἶναι ἓνα πολύ πῶ πρόσφατο προϊόν μιάς ἀρκετά ταπεινῆς, ἀπό πολλές πλευρές, διαδικασίας.

II.3

Ἄς περάσουμε στόν ἔλεγχο: ἂν αὐτό πού λέω ἰσχύει, πρέπει ὅπως δῆποτε νά ἀπαντήσω καί στό ἐρώτημα τί ἦταν οἱ Κερκυραῖοι πρῖν γίνουιν «Ὀρθόδοξοι».

Ὁ Σπυριδῶνας Λάμπρου εἶχε βρεῖ στό Ἅγιον Ὄρος τή μαρτυρία ἐνός μοναχοῦ πού εἶχε ἐπισκεφθεῖ τήν Κέρκυρα, ἡ ὁποία ἐπιγράφεται: *Τά σφάλματα καί αἰτιάματα τῶν Κερκυραίων ἤγουν Κορυφιατῶν δι' αὐτούς ἀποστρεφόμεθα*. Ὁ ἀνώνυμος ἀγιορείτης μοναχός ἀποδίδει στούς Κερκυραῖους ἐντεκα σφάλματα πού μεταξύ ἄλλων περιλαμβάνουν τόν τρόπο χειροτονίας τῶν κληρικῶν, ὅτι στήν ἑορτή τῆς ἁγίας Δωρεᾶς

συμφοροῦν καί συμφάλλουν (μετά τῶν Λατίνων) καί γίνονται οἱ πάντες ἐν, ὅτι λειτουργοῦν στόν ἴδιο ναό μέ τούς Λατίνους «ἐν διηρημέναις τραπέζαις» —κάτι πού προφανῶς ἀγνοοῦσε ἢ ἔκανε πώς ἀγνοοῦσε ὁ Ἄθ. Πάριος— ὅτι κουμπαριάζουν καί συμπεθεριάζουν «ἀδεῶς μετά

τῶν Λατίνων» κ.λπ. κ.λπ. Καί ἀφοῦ ὀλοκληρώσει τήν ἀπαρίθμηση, προσθέτει ὅτι καί ὁ —πιθανότατα συνάδελφός του— Ἰωήλ ὁ Δεκάδυος, πού εἶχε πάει στήν Κέρκυρα γιά κήρυγμα, ἐκδιώχθηκε μέ ἀποτελεσμα νά ἀπαγορευθεῖ τοῦ λοιποῦ στούς μοναχοῦς νά πηγαίνουν ἐκεῖ

χάριν ζητείας [...] διά τό τούς ἐκεῖσε νομιζομένους εἶναι Γραικοῦς μή εἶναι ὀρθοδόξους, ἀλλά συνδυάζειν καί συμφρονεῖν τά τῶν Λατίνων.

Τό σχόλιο τοῦ Λάμπρου ὅτι

αἱ παντοῖαι τῶν δυτικῶν καταχρήσεις [...] ἤθελεν ἴσως ἐπενέγκει τήν ἀπορρόφηση τῆς ὀρθοδοξίας ἐν τῇ νήσῳ, ἂν μή παρουσιάζετο καί ἐνταῦθα ἡ πολλάκις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἑλλ. γένους εἰς τήν γενναίαν ἀντίδρασιν ἐπακολουθοῦσα βαθμαία συγχώνευσις τῶν ξενικῶν στοιχείων,

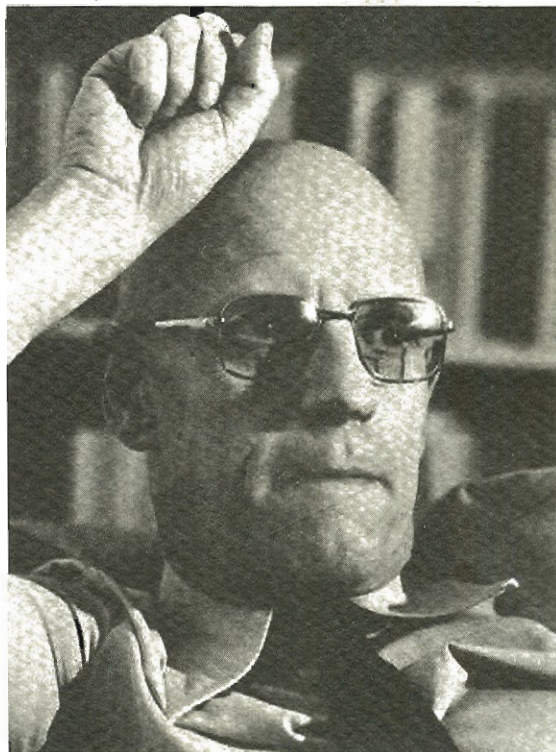
ὅπως καί νεότερες «ἱστοριογραφικές» προσεγγίσεις περί ὤσμωσης καί «βενετοελληνικοῦ» πολιτισμοῦ, μοῦ φαίνονται λόγια παχιά ἀλλά κούφια. Ἐκεῖνο πού προκύπτει ἀπό τό κείμενο πού ἀνέφερα, ἀπό ἄλλα τεκμήρια ἀλλά καί ἀπό τήν ὀρολογία τῆς ἐποχῆς, δηλαδή τοῦς ὄρους *piro greco* καί *latino*, εἶναι πῶς οἱ Κερκυραῖοι ἔζησαν γιά τρεῖς τουλάχιστον αἰῶνες, μιά ἰδιότυπη κατάσταση οὐνίας. Εἶναι μιά ταυτότητα, ἂν πρέπει νά μιλήσουμε ὀπωσδήποτε μέ ὄρους ταυτοτήτων, ἀπωθημένη — ἡ ἀπώθηση ὅμως δέν σημαίνει ὅτι δέν ὑπῆρξε. Τό βίαιο κείμενο τοῦ Πάριου εἶναι μιά ἀπό τίς πρῶτες χειρονομίες ἀπώθησης αὐτῆς τῆς ταυτότητας, ἴχνη τῆς ὀποίας, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ἀνιχνεύω ἀκόμη καί σήμερα στίς διαμάχες μεταξὺ ἐνός ξενοφερμένου ἐπισκόπου καί τῶν Κερκυραίων.

Δέν θά ἐπιχειρήσω νά γενικεύσω ἐκκινώντας ἀπό τήν περίπτωση τῆς Κέρκυρας. Πρέπει ὠστόσο νά πῶ πῶς, προσπαθώντας φέτος τό καλοκαίρι νά καταλάβω πράγματα πού ἀγνοῶ, διάβασα βιβλία ὅπως τοῦ Ζαχαρία Τσιρπανλή, τοῦ Φεντάλτο (Fedalto), τοῦ Χέρρινγκ (Herring) ἢ τοῦ Ποντσκάλσκυ (Podskalsky), καί ἐντυπωσιάστηκα βλέποντας πόσοι καί ποιοί εἶναι αὐτοί πού ἔχουν περάσει ἀπό τό ρωμαϊκό κολλέγιο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἢ ὅτι ἕνας «Ὀρθόδοξος» κατά τά ἄλλα πατριάρχης ἔχει συντάξει μιά καλθινιστική ὀμολογία καί ὅτι, ἐπιπλέον, αὐτός ὁ πατριάρχης καταδικάστηκε ἀπό τόν διάδοχό του πού εἶχε ὅμως δώσει ὄροκο ἀποδοχῆς τῆς Καθολικῆς πίστεως κ.λπ. Δέν μπορῶ νά κρύψω ἕνα αἶσθημα διανοητικῆς χαρᾶς πού ἔνοιωσα συνειδητοποιώντας, χάρη στόν Φουκῶ, πόσο εὐθραυστες εἶναι αὐτές οἱ περιφημες ταυτότητες — καί ἤθελα ὀπωσδήποτε νά τό μοιραστῶ μαζί σας.

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ 85ο • ΤΟΜΟΣ 169ος • ΤΕΥΧΟΣ 1843 • ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2011

Ἀφιέρωμα στον Μισέλ Φουκώ

Μηνολόγιο

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΑΚΟΣ
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΛΙΝΑ ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΝΕΖΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ
ΒΕΝΙΑ ΒΕΡΓΟΥ
Ν. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΣΕΛ ΦΟΥΚΩ

Ἐπιμέλεια: Ὁ ἀρχικός Πρόλογος στήν Ἱστορία τῆς τρέλας (1961)

Μετάφραση-ἐπιμέτρο: Μάκης Κακολύρης

ΜΥΡΙΑΜ ΡΕΒΩ ΝΤ' ΑΛΛΟΝ

Μισέλ Φουκώ: μιὰ φιλοσοφία τῆς ἐπικαιρότητας

Μετάφραση: Κώστας Σπαθαράκης

ΝΤΙΝΤΙΕ ΕΡΙΜΠΟΝ

Τό τοπικό καί τό παγκόσμιο: μορφές ἐξουσίας καί τρόποι ἀντίστασης

Μετάφραση: Κώστας Σπαθαράκης

ΚΥΡΚΟΣ ΔΟΞΙΑΔΗΣ

Ἡ μέθοδος τοῦ Φουκώ

ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΡΟΥΣΗΣ

Μισέλ Φουκώ: ἀλήθεια καί νομικές πρακτικές

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΒΩΚΟΣ

Μαρία Ἄντουανέττα: ἡ μήτρα τῆς ἀνωμαλίας

ΘΑΝΑΣΗΣ ΤΖΑΒΑΡΑΣ

Σχέση τῆς ψυχανάλυσης μέ τίς νόρμες καί τίς κανονικότητες

ΑΡΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

Κανόνες καί κανονιστικότητα:

Φουκώ καί Κανγκυλέμ

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΙΑΜΑΝΔΟΥΡΑΣ

Dispositif: γενεαλογία καί μετάφραση

ΘΕΟΔΟΣΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Σκέψεις γιά τήν ἔννοια τῆς ταυτότητας

ΚΩΣΤΑΣ ΤΣΑΜΠΟΥΡΑΣ

Τό πολιτικό καί ἡ ἀλήθεια

Γιά τήν πολιτική φιλοσοφία τοῦ Φουκώ

ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ

Ἐπιμέλεια: Ὁ Φουκώ καί ἡ ἰρανική ἐξέγερση, ξανά

Ἀπρίλιος 2011